

^vSOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 1 fl. 36 kr. brez pošte.

Číslo 5.

V torek 31. januarja 1854.

III. tečaj.

Tonček v šoli.

Učitel. Dones vzamemo v novem šolskem letu prvič abecednik v roko, bomo v branju dalje poskusili; le vzemite bukvice v roke, bote vidili bomo brali kej lepe reči. Kdo je nar višji, nar prvi gospod v nebesih in na zemlji? Prav; ljubi Bog je v nebesih; prav je toraj, da nar prej od njega kej beremo. Bote slišali, kaj Bog dela, kako dober in moder da je, kaj vse zna, bote se učili, Boga spoznovati, brali bote od spoznavanja Boga.

Tonček. Tudi g. katehet so nam že veliko lepega od Boga pravili, so nam povedali, da je On cel svet — vse reči — stvaril.

Učit. Tudi v abecedniku bote to najdlji, — to bote se lahko učili in dobro znali, ker tolikokrat od Boga slišite. No! pa le začnimo! Od Boga bomo toraj brali, le poslušajte, bom jaz nar prej bral: „Kdo daje, da solnce sije?“ Bom bral še enkrat prav počasi, da bote ravno tako tudi vi za menoj.

Brali so sedaj te sedaj uni tako dolgo, da je prav dobro šlo; posebno na to je gledati, da vsi prašaje berejo, da bi tako brali, kakor se vpraša.

Učit. Dobro! ali pa tudi veste, kdo je te, ki daje, da solnce sije?

Tonč. Bog je tisti.

Učit. Res je, pa poslušajte, kako imate odgovoriti: Kdo daje, da solnce sije? Bog daje, da solnce sije.

To so učenci ponavljali.

Učit. Alj veste, kaj je to: solnce; povej mi ti — še ti. Kje je solnce, kaj stori solnce, kdaj sije.

Ko so učenci na vse to že odgovorili, učitel dalje postopa.

Učit. Bomo dalje brali: kdo daje, da deži? le dobro ušesa nategnite, da bote tudi vi tako brali. —

Učenci berejo eden za drugim počasno, glasno in s prašavnim glasom.

Učit. Alj veste odgovoriti: kdo daje, da deži, pa tako lepo odgovorite, kakor ste zgoraj odgovorili.

Tonč. Bog daje, da deži.

Učit. Kako pri nas doma pravimo mesto „deži“, kdo ve povedati?

Tonč. Mesto „deži“ pravimo: dež gre.

Učit. Alj je dobro, da dež gre, zakaj je dobro.

Tako učitel postopa od stavka do stavka, razjasnuje, da učenci zastopijo, kaj berejo; on jih poprašuje, kaj, kje, zakaj je to, kar berejo, alj je kaj živega alj mertvega, koliko je take robe itd. pa vse ne preveč na dolgo in široko, da za branje časa ne zmanjkuje.

Tudi je sedaj čas od *ločnic* kej povedati; morebiti da je pa učitel to že poprej storil. —

Učit. Veliko ste se že v rajtanji naučili, znate že vse zrajtati, kar je med enoto in desetko — znate že soštevati, odštevati, poštevati in razštevati. To je vse lepo in potrebno, pa še ni dovolj, treba je še več znati, višej od desetke, in to se bomo začeli sedaj učiti.

Le sem glejte, naredim lestvico, ki ima 10 šprekel, lejte jo. Pristavim tukaj spodaj še eno čerto, takole, kaj mislite, koliko je sedaj čert; na deset še edno, alj pa edno na deset.

Poslušajte, tako sedaj rekamo: edno na deset je ednajst. Poskusi tudi ti, to povedati, še ti, ti tudi: res! edno na deset je ednajst. Potegnem še eno čerto, prej edno in sedaj spet edno, ste dve čerti; koliko je torej sada čert na deset?

Tonč. Sedaj ste dve čerti na deset.

Učit. Dobro! pa poslušajte, kako sedaj rekamo: dve na deset je dvanajst. Kako rekamo, le mi povedajte!

Otroci morajo se navaditi, da rekajo, dve na deset je dvanajst.

Tako napreduje dalje in dalje, pristavi tri, štiri čerte do deset, tako da jih ima na deski dvajset čert, in učenci pravijo: deset na deset je dvajset. Po tem potu učenci nove višje števila pred sebo vidijo, števila, bi rekel, pred njimi rastejo, in učenci se ne učijo po škorcovo.

Ko stoji lestvica s dvajsetimi špreklami na deski, pusti učence šteti po špreklah, in scer s poglavitnimi številnicami (edna, dve, tri . . . dvajset čert) in po tem s redovnimi številnicami (perva, druga . . . dvajseta čerta).

Učit. To ste se dones naučili, ste prav pridni bili. —

Narodski običaji v Železnikah.

4. Kurent.

„Kurent“ je silno staro ime in običaj, izvira namreč še iz paganskih časov, vendar se je ohranilo med Slovani do današnjega dne. Naj povem tedaj tudi enkolko od Kurenta v Železnikah. — Na pustni dan dopoldan se zberejo okol 15 let stari fantje, kolkor je le mogoče natihoma, v kaki kovačnici al na kakem drugem skritem kraju. Že delj časa poprej pripravijo kake stare kožuhe in drugo staro obleko, da je ta dan kaj v roke vzeti. Zdaj napravijo „Kurenta“. Oblečejo enemu fantu navadno stare, vmazane, široke hlače in ga okol nog z slamo obašejo, da je bolj junačen. Po životu ga oblečejo z narobe obernjenimi kožuhi, ga z kako marogasto opasico opašejo čez pas in okol vrata, na obraz mu denejo šemo in na glavo stari klobuk, naverh kterega so navadno kozlovi rogovi pritvezeni. Ako imajo dovolj obleke (in te malokdaj zmanka), se napravita in našemita še dva druga fanta za „varha“, da „Kurenta“ varjeta, imata toraj v ta namen tudi stare metle v rokah, eden pa se napravi za voznjača. Ko je vse pripravljeno, posadijo „Kurenta“ na sani, zdaj eden na kozji rog zatrobi, in hipoma so vsi na ulici, ter ga med vednim trobenjem skoz terg peljejo. Ljudje iz vsih vež priletijo „Kurenta“ gledat, in so silno radovedni zvediti, kdo je ta al uni, pa nevarno se je preblizo bližati, ker varha sta malopridna in šembrano rada

z metlami krog sebe mahata. Otroci od daleč za njimi gredó, pa se tudi zlo varjejo, da kateri kaj z metlo po herbtu ne dobi. Tudi voznjač je večkrat zlo malopriden, če le more, tako krivo zavozi in „Kurenta“ po snegu prekucne, komur se ljudje zlo krohotajo. Varha prec priskočita, da nevkretnega siromaka zopet na sani vzdigneta. V koncu terga se vernejo zopet nazaj do kraja, kjer so se napravljali, skerbno pa poprej otroke nazaj podijo, da bi se ne zvedlo, kdo je „Kurent“ bil, ker mu potem radi naganjajo; čez dolgo še le se izmuzajo potem skrivaj vsak na svoj dom. — Na pustni večer iz kuhinj prav lepo diši, zakaj še zlo je v naših krajih v navadi, da ljudje celi post mesnih jedi ne pokusijo. Toraj si ta večer sledni, če je še takšen siromak, kaj boljšega preskerbi in se enkolko za dolgi post okrepča. Kdor pa le kaj v lonec vtakniti nima, se pa napravi v šeme, ter gre med večerjo po hišah, malo po sredi izbe popleše, potem gre k mizam, da kaj jedila dobi. Posebno rade pa se šeme takim mizam bližajo, kjer se vino pije, imajo pa tudi precej dolge perste, le gredé vince spiijejo, če se posebno natanko na taisto ne pazi. Večkrat jo ktera šema tudi z krošnjo na herbtu primaha. Na krošnjo si iz slame in cunj narejenega otroka napravi in tud zanj prosi, da kaj več jedila dobi. —

Na pepelnico popoldan „Kurenta“ k pogrebu nesejo. Zberejo se zopet fantje skrivaj skupaj, kjer so se pustni dan oblačili, napravijo iz slame in cunj „Kurenta“, ga položijo na nosilnice, ter ga nesejo med glasnim šumom skoz terg. Pred njim nese eden na kaki prekli staro rastergano brisavko in za njim eden al dva, kakor stare babice všemljena fanta jokata in z starimi metlami za njim pometata. Na koncu terga „Kurenta“ med smehom čez most v vodo telebijo, potem se razidejo sledni na svoj dom, in tako je „Kurent“ za eno leto v kraj in pokoj spravljen! Ta običaj nam je, kakor sim v začetku rekel sicer še dedšina paganskih časov, opomne nas pa tolko bolj živo k hvaležnosti do Boga, kateri nas je brez našega zaslužnja rešil žalostne teme paganstva, in nam razsvetlil skoz luč sv. katoliške vere pot do večnosrečnega življenja, do domovine nebeške!

Preseljevanje ptičev.

„Žerjavi! žerjavi! dolgo rajdo žerjavov sim vidil leteti“, tak prihrupi Matiček v šolo. No, no, ga zaverne učitel, kaj se ti to, vsako jesen in spomlad navadno preseljevanje žerjavov tak čudno zdi? — Da, navadno je *preseljevanje tičev* nekih verst, pa gotovo tudi pomenito. Mirni bodite in lepo pazite, hočem vam h koncu šole o preseljevanju in potovanju ptičev govoriti.

Matiček, si vidil res danes dolgo kito žerjavov leteti. Vsako spomlad vidimo, da se v naše kraje vesele pevke in še drugi tiči naselijo — pridejo iz toplejih krajev, kamor so na jesen, nas zapustivši, hudi zimi se odtegnile. Danes je *Matiček* vidil *žerjave*, morda iz Ogerskega, čez naše hribe v druge južne dežele leteti, dostikrat vidimo tudi divje *gosi* in *race*. Sami vidite, da tudi naših tičev neke na jesen od nas odrinejo, p. *lastovke*, *golibri* (škerjančeki) *prepelice*, *penice*, *pastaričke* in drugih verst, ki od červov živé, kadar prične negodno vreme prihajat, in zoblje primanjkovati.

Prepelice jo potegnejo o spomladi iz *Afrike v Evropo*, kjer si dostojne gorkote pojišejo, na jesen se drugoče čez srednje morje v *Egipt* v primerno podnebje preselijo. Zberó se v velike trope, ki so dostikrat črnemu obloku podobne, tudi se primeri, da, nad morjem leté, vtrudene v kako barko pocepajo, ter jih mornarji s rokami polové.

Lastovke imajo drugo navado pri selitvi. Le deloma jih odide čez morje, druge zastanejo tudi po zimi tu, pa se v poklinah in deblih poskrijejo, ter se ena na drugo s kljunčikom ali krempljicami pobesijo in tako vigred pričakujejo.

Žerjavi in divje *race* se v čete zberó in v dolgih kitah, obrnjenemu V podobnih ferčijo, predej je en sam tič, kateri zrak kroji in pot kaže, vsi drugi pa v dveh, proti koncu bolj in bolj širokih verstih leté. Tako je menda tudi *Matiček* danes vidil leteti žerjave?

Nekih verst *odletavnice* se ne zberó v čete, ampak potovajo posamezno, druge po rodbinah, ali tudi v malih trumah.

Odletavnice v kratkem času svoj pot doveršé, ter na dan, če le šest ur letijo, dvesto mil lagotno preleté, torej v osmih dneh

iz našega podnebja pod čerto, t. j. na drugo polovico sveta, prismočijo. Čudovito je preselovanje odletavnic! Dro je res, da jih to, da se vreme spreverže in jim jeme hrane zmanjkovati, opomene, kam drugam se podati in si svoj kruhek iskati. Pa od kod to, da se tudi preseló, kadar določena doba pride, če je tudi še pogodno vreme in dokaj hrane? Kako vedó odletavnice, da bodo na drugi polovici sveta prikladneje stanovališče in po volji brašne najdle? Od kod to, da vse tičice enega plemena v eni dobi, kakor bi bile si dan odločile in pogovorile se, naše kraje zapusté? Kako morejo tiči brez znanja dežel in vremena, tudi v temni noči potovati? Kdo zamore na te vprašanja odgovoriti? Ne zapazimo tudi v teh prikazkih premodro in ljubeznivo previdnost Božjo? Glejte, ktere pota si izvolji *Stvarnik*, tudi slabim stvarcam, ki ne sejejo ne žanjejo, vsikdar prikladno stanišče in zobljo pripraviti. Ker nebeški Oče že za slabe tičice tako ljubeznivo skerbi, toliko več bode nas, svoje otroke, oskerbel, če ga bomo vedno ljubili.

Lepa tolažba vam, *ljubi otroci!* Gotovo bode tudi od vas ktereга osoda zadela, domače kraje, rodbino in prijatelje, kot nekđaj kananejski *Jakop*, zapustiti in pri tujcih kruhek iskati. Naj vam ne bo skerb za vašo ohrano. *Dobri Bog* domače ptiče tudi na drugi strani sveta preživi, in *Jakopa* je v ptuji deželi obogatil, tudi za vas bode povsodi skerbel, in vaš angel vas bo vodil in vam odperte nebesa kazal, *če se varjete, pravi pot v raj zgrešiti.*

P. Musi.

Svečina.

1. Oh roža razcveteča, — *Maria Svečinska!*
Kak svetla luč goreča — Si svet razsvetila.
2. Od duha si prejela, — *No Jezusa rodiš,*
Na roke si ga vzela, — Z njim v tempelni klečiš.
3. Z detetom pri oltari — Luč svetla ti gori,
In *Jožef* polek z darji — Z golobiči stoji.
4. In pela se je hvala — Tam večniga Boga,
Svetloba je obdala — Tam star'ga *Simona*.
5. On dete je častil, — No vzel ga na roče,
In zdaj pripravljen bil, — Da mirno vmrti če.

6. Tud nam je luč prižgana, — Pri kersti že gori,
Nam gnada je tam dana — Da dete greh zgubi.
7. Pri firmi se nam sveti — Ta sveča že drugoč,
Nam pamet se razsveti, — Deli nebeška moč.
8. Gda zakonski stojijo, — Že pred oltarom tam,
Si svetlo luč želijo: — Njo prižge Jezus sam.
9. Či nese se po poti, — Nam Jezusa telo,
Se tudi sveti proti — K bolnimu domo.
10. Gda ura nam odbije, — No že nas smert mori,
Se vsa svetloba skrije — Le sveča še gori.
11. Oh! da bi nam gorela — Ta do nebeških vrat,
Z njoj duša bo dobila, — Zavžiti večnih gnad.
12. Prečista ti devica, — Noj mati ljublená!
Nam bodi pomočnica — „Mariá Svečinska.“ —

J. Kocmut.

Listonoša.

* *Iz Štajerskega.* V nekem listu šolskega prijatla ste omenili od *Slovenske Matice*, ktero s pomočjo prijatlov slovenskega slovstva na noge spraviti želite. Blaga misel! ktero neki no neki za svoj narod vneti Slovenec na tihem blagoslavlja. Da pa bi se ta hvalevreden namen hitrej, ino z bolšim uspehom dognal, mislim, da bo naj bolše, ako se vi v prav domači besedi še enkrat na vse dobro misleče Slovence obrnete, nje opominaje, da naj vsak po svojem stanu ino imetku z svojimi doneski pripomore, da se Slovenska Matica tudi pri nas berš ino berš ustanovi.

Tožili ste se v šols. prij., da bratje Horvati za nas nemarajo. Gospod! Zdaj še nas le radi imajo, ali pred nekolikimi leti so nas, ki smo iz slovenskega Štajara v kateri Gimnazium na Horvatsko prišli, prav pisano gledali, sramotili ino zasmehovali tak dolgo, dokler se nismo njihovega jezika naučili. Našega narečja so nikak ne mogli slišati. Zdaj pa morajo, kakor nam Varazdinski diaki povedajo, ravno v našem pred zasmehovanem jeziku celo predmete iz katedre poslušati!!

Kadar pa se z učenimi Horvati v Varaždinu ali Toplicah sindemo, nas zdaj že radi poslušajo, če ravno z njimi po sloven-

sko govorimo, nas za naše učene može, ino za slovensko sloystvo poprašujejo, ino tak pokažejo, da tudi oni slovenske časopise berejo. Le s svojim ilirskim jezikom se nam nikakor nečejo bližati. Da bi naši ljubi sosedni bratje še to malenkost popravili; slava jim!

Častiti g. *Kaffol* so se z I. ino II. tečajem svojih domačih ogovorov vsem, katerim so njihove hvalevredne predige v roke prišle, močno prikupili. Prosim Vas, nagovorite nam jih, da še nas s III. tečajem, kateri bo zapopadel ogovore na vse praznike cerkvenega leta, kakor hitro bo mogoče, razveselijo.

A. S.

Društvo sv. Mohora.

* 600 iztisov „Djanja Svetnikov“ smo že razposlali. Kmalu bojo tudi uni iztisi vezani in pojdejo hitro med vse tiste družtvenike, ki za l. 1853 niso nič na dolgu ostali. — „Djanje Sv.“ bode nek skoraj vse razprodano. Od 3000 iztisov je jih že koj nekaj več. Drugi del se tudi hitro natiskuje, že je mesec „November“ pod tiskom, manjka le samo december.

* Dalje so pristopili p. n. gg.: 886. Smerekar Johana, učenka v Kropi, 887. Nendl Fr., učit. pri D. M. v Polenšaku, 888. Zabukošek Gašp., kapl. v Sromlah, 889. Vožu Pet. kapl. v Koprivnici, 890. Kocmut J. učit. pri D. M. v pušavi, 891. Galuf Ant., dehanč v Vuzenicah.

* Za „društveno matico“ so darovali:

	Prenos:	40 gold.	48 kr.	sr
Drobnič Andr., kapl. na Trati	—	„	24	„
Terstenjak Jan., dosl. duh. v Podčertertku	—	„	54	„
Skubic Janez, ...	—	„	24	„
Frank Rihard, { kaplani v št. Jerneji	—	„	24	„
Orešnik Jožef, {	—	„	24	„
Hofmajer Miha, mestni kapl. v Velikovecu	2	„	54	„
Gestrin Lavosl., kapl. v Šmartnem	1	„	—	„
Kocmut Iv., učit pri D. M v pušavi	—	„	20	„
P. Karl Robida, c. k. profesor	2	„	—	„
Janežič Anton, c. k. profesor	2	„	—	„
Tavšič Jož., provizor v št. Martnu	1	„	—	„
	ukup:	52	32	„